

УДК 35.072.1:378.4

Кулініч Оксана Андріївна, Федоренко Неля Миколаївна
Харківський державний університет харчування та торгівлі
(Харків, Україна)

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ АВТОНОМІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ

Анотація. В роботі систематизовано інституційні та наукові підходи до дефініції «автономія». Здійснено порівняльний аналіз індикаторів оцінювання автономії закладів вищої освіти в розрізі організаційної, кадрової, фінансової та академічної місії за законодавством країн ЄС та Законом України «Про вищу освіту». Запропоновано механізм формування автономії університетів, що базується на загальноприйнятих світових освітніх принципах та передбачає тісний взаємозв'язок між університетами, студентами та стейкхолдерами.

Ключові слова: автономія університету, організаційна автономія, кадрова автономія, фінансова автономія, академічна автономія.

Кулинич Оксана Андреевна, Федоренко Неля Николаевна
Харьковский государственный университет питания и торговли
(Харьков, Украина)

МЕХАНИЗМ ФОРМИРОВАНИЯ АВТОНОМИИ УНИВЕРСИТЕТОВ

Аннотация. В работе систематизированы институциональные и научные подходы к дефиниции «автономия». Осуществлен сравнительный анализ индикаторов оценки автономии учреждений высшего образования в разрезе организационной, кадровой, финансовой и академической миссий согласно законодательства стран ЕС и Закона Украины «О высшем образовании». Предложен механизм формирования автономии университетов, базирующийся на общепринятых мировых образовательных принципах, предусматривающий тесную взаимосвязь между университетами, студентами и стейкхолдерами.

Ключевые слова: автономия университета, организационная автономия, кадровая автономия, финансовая автономия, академическая автономия.

Kulinich Oksana, Fedorenko Nelia
Kharkiv State University of Food Technology and Trade
(Kharkiv, Ukraine)

MECHANISM OF FORMATION OF AUTONOMY OF UNIVERSITIES

Abstraction. The work systematized institutional and scientific approaches to defining «autonomy». A comparative analysis of the indicators of the assessment of the autonomy of higher education institutions in the context of organizational, personnel, financial and academic missions according to the legislation of the EU countries and the Law of Ukraine «On Higher Education» is conducted. The

mechanism of autonomy formation of universities is proposed, which is based on generally accepted world educational principles and provides for close interconnection between universities, students and stakeholders.

Keywords: *university autonomy, organizational autonomy, human autonomy, financial autonomy, academic autonomy.*

Євроінтеграція України обумовила необхідність реформування усіх сфер суспільного життя, у тому числі – системи освіти. Глобальні динамічні зміни в суспільно-економічному розвитку зумовлюють стратегічні завдання та визначають головні напрями оновлення і розвитку вищої освіти в Україні, підвищення її якості та приведення у відповідність до структури потреб ринку праці. Автономія університетів розглядається як необхідний інструмент досягнення високої освітньої якості, конкурентоспроможності, можливості комерціалізації власних нових доробок для подальшого розвитку наукової бази університетів. Проблеми відсутності єдиного підходу до формування ефективної автономії університетів, викликані, перед усім, розбіжностями у законодавстві, обумовлюють актуальність дослідження.

Раніше поняття «управління вищою освітою» у вітчизняних наукових колах не застосовували, і лише нещодавно з'явилися наукові праці українських дослідників, в яких розглядається проблема управління (або регулювання) освітою, зокрема, таких як В. Берека, А. Здишук, Д. Дзвінчук, В. Журавський, В. Луговий, Т. Лукіна, С. Майборода, В. Новіков, Т. Оболенська, В. Огаренко, В. Пікельна, Л. Прокопенко, О. Радченко, В. Сафонова, І. Сікорська, А. Тамма, Л. Шевченко та ін. Більшість науковців розглядають управління освітою як самостійну систему загальної структури педагогічної діяльності. Однак на сьогодні ще немає єдиного несуперечливого визначення понять «управління вищою освітою» та «автономія» (табл. 1).

Таблиця 1

Систематизація інституційних та наукових підходів до дефініції «автономія»

Джерело	Визначення
У. Фелт [1, с. 14].	академічна свобода і університетська автономія – це свобода навчати, свобода вчитись і розвиватись без зовнішнього втручання у внутрішні справи університету
Велика Хартія європейських університетів [2]	університет є автономною установою, яка знаходиться в основі товариств, по-різному організованих відповідно до особливостей географії та історичних традицій; він створює, вивчає, оцінює і передає з покоління в покоління культуру за допомогою наукових досліджень і навчання
Політологічний енциклопедичний словник [3, с. 10].	автономія – у широкому розумінні – надання деяким частинам держави (областям, департаментам, провінціям та ін.) прав на самоврядування в адміністративній сфері (у такому значенні цей термін вживається в політико-юридичних науках); у вузькому, спеціальному розумінні – широке внутрішнє самоврядування політико-національного або національно-теоретичного утворення в рамках єдиної держави і стосується не лише адміністративної, а й інших сфер життя і діяльності, а також деяких питань законодавства

Український педагогічний словник [4, с. 13]	автономія – це встановлення норм (правил) для себе самого
Словник-довідник з педагогіки [5, с. 7]	автономія закладу вищої освіти – самостійність закладу вищої освіти у підборі та розміщенні кадрів, здійсненні навчальної, наукової, господарської та іншої діяльності у відповідності до законодавства та статуту вищого навчального закладу
Педагогічний енциклопедичний словник [6, с. 13]	академічна свобода – надання визначених прав працівникам освіти (професорсько-викладацькому складу, науковим робітникам та студентам вищих навчальних закладів)
Хартія Університетів України [7, С. 5.]	університетська автономія – це форма встановлення та повсякчасного досягнення академічних свобод, що визначається як необхідна ступінь незалежності університету: - у правоздатності вирішувати завдання розвитку особистості, суспільства; - від зовнішнього втручання (від держави та інших суспільних сил) приймати рішення стосовно всіх видів своєї діяльності
Закон України «Про вищу освіту» [8].	автономія закладу вищої освіти – самостійність, незалежність і відповідальність закладу вищої освіти у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах, встановлених цим Законом

Процес реформації системи вищої освіти в Україні набув перманентного, проте, певною мірою безсистемного характеру. Однією з основних проблем реформування української системи вищої освіти є визначення форм і меж автономії закладів вищої освіти задля ефективного їх функціонування, а також підтримання балансу між ступенем автономії та державним регулюванням освітнього процесу з метою адекватного задоволення соціальних очікувань, зокрема поєднання ідеології вільного ринку з дотриманням принципів соціальної справедливості. Міжнародні та європейські документи пропонують вирішувати цю дилему шляхом посилення суспільного контролю за якістю освіти, оптимізації й певної децентралізації управління вищою освітою [9].

У пункті 3.8 Хартії університетів України Університети закликають уряд «визнати принципи університетської автономії, що підкріплює їх різноманітні місії, у тому числі:

- академічної автономії (навчальні плани, програми та наукові дослідження);
- фінансової автономії (виділення бюджету єдиною сумою);
- організаційної автономії (організаційна структура університетів);
- автономії в області кадрової політики (найм, заробітна плата та просування по службі)» [7].

Враховуючи різноманітність моделей вищої освіти, Асоціацією європейських університетів визначено основні принципи, умови та методологію розрахунку показників автономії, яка пропонує інструментарій для порівняння національних систем вищої освіти на предмет автономії та дозволяє встановити взаємозв'язок між автономією й іншими концепціями, такими, як продуктивність, фінансування, якість, доступ та утримання. [10].

Реформа системи вищої освіти в Україні визначається Законом «Про вищу освіту», побудованому на засадах автономії закладу вищої освіти, передбачає:

1) в основі змін до вищої школи – ідея автономії в академічній, організаційній та фінансовій сферах;

2) якість підготовки фахівців у вищих навчальних закладах як основа конкуренції між ними;

3) проведення вищими навчальними закладами внутрішнього публічного моніторингу, результати якого будуть розміщені на їх сайтах;

4) запровадження Національного агентства з якості вищої освіти та незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти тощо [8].

Порівнюємо ключові індикатори автономії університету за кожною з місій європейського законодавства та Закону України «Про вищу освіту».

Організаційна автономія – це здатність університету вільно вирішувати свою внутрішню організацію, а саме: виконавче керівництво, органи прийняття рішень, юридичні особи та внутрішні академічні структури. Вона включає сім індикаторів

Таблиця 2

Порівняльна таблиця показників (індикаторів) організаційної автономії

Європейські країни [11]	Україна
<p>- порядок відбору виконавчого керівника (зокрема, чи узгоджується обраний керівник з органами держави);</p> <p>- критерії відбору для виконавчого керівника (найбільш автономними вважаються системи освіти, де такі критерії визначає сам виш; також можна зустріти такі варіанти правового регулювання вказаного аспекту: критерії докладно встановлюються законом; закон вказує, що керівник має займати академічну посаду і / або мати вчену ступінь; закон приписує, що керівником може бути обрано тільки представника цього ж університету, тощо);</p> <p>- звільнення виконавчого керівника (можливі варіанти: процедуру звільнення не встановлено законодавчо; звільнення потребує підтвердження держорганом, але саму процедуру встановлює університет; звільнення здійснює держорган, але за процедурою, встановленою університетом; звільнення здійснює держорган за процедурою, встановленою в законі, тощо);</p> <p>- термін повноважень виконавчого керівника (варіанти, що найбільш часто</p>	<p>- керівник вишу не потребує узгодження з центральним органом державної влади; закон лише обумовлює загальні вимоги до процедури обрання (ст. 42);</p> <p>- окремі вимоги до кандидата на посаду керівника університету встановлено законом (ч. 1 ст. 42), зокрема: кандидат на посаду керівника вищого навчального закладу повинен мати вчене звання та науковий ступінь і стаж роботи на посадах науково-педагогічних працівників не менш як 10 років; має бути громадянином України; одна і та сама особа не може бути керівником відповідного закладу вищої освіти більше ніж два строки;</p> <p>- закон передбачає, що звільнення керівника вишу може відбутися за ініціативою засновника (для вишу державної форми власності – відповідного органу держави; для комунального вишу – місцевої ради; для приватного – фізичної та/або юридичної особи, рішенням та за рахунок майна яких засновано ЗВО), а також у зв'язку з прийняттям рішення про його відкликання вищим колегіальним органом громадського</p>

<p>зустрічаються в системах вищої освіти Європи: вказане питання не підлягає законодавчому врегулюванню; закон встановлює максимально або мінімально можливий строк перебування на посаді; закон встановлює строк повноважень);</p> <p>-зовнішні члени у керівних органах університету (університети більшості країн повинні включати зовнішніх членів);</p> <p>-можливість приймати рішення щодо академічних структур (можливі варіанти: університет може визначати академічну структуру без будь-яких обмежень; керівні засади визначення академічної структури передбачено в законі; закон перераховує факультети та інші структурні елементи);</p> <p>-можливість створення юридичних осіб (від можливості заснування юридичних осіб без обмежень до можливості заснування лише неприбуткових організацій або й повної відсутності такої можливості)</p>	<p>самоврядування. При цьому підстави для звільнення можуть бути як передбаченими законодавством про працю, так і встановленими статутом або контрактом;</p> <p>-строк повноважень керівника – п'ять років з можливістю обрання на ще один аналогічний строк;</p> <p>-законом визначено керівні засади академічної структури університету (ст. 33), які мають бути деталізовано статутом ЗВО та іншими внутрішніми документами;</p> <p>-Закон вказує, що ЗВО може бути засновником (співзасновником) інших юридичних осіб, які провадять свою діяльність відповідно до напрямів навчально-науково-виробничої, інноваційної діяльності ЗВО та/або забезпечують виконання його статутних завдань (ч. 3 ст. 27); засновувати підприємства для провадження інноваційної та/або виробничої діяльності (п. 12 ч. 3 ст. 70)</p>
--	--

Результати вивчення організаційної автономії європейських університетах дали змогу встановити найвищий рівень її розвитку в таких країнах, як Велика Британія, Ірландія, Данія, Фінляндія, Естонія.

Фінансова автономія – це здатність університету самостійно керувати своїми коштами, що дає змогу встановлювати та реалізовувати свої стратегічні цілі. Включає одинадцять індикаторів.

Таблиця 3

Порівняльна таблиця показників (індикаторів) фінансової автономії

Європейські країни [11]	Україна
<ul style="list-style-type: none"> - тривалість циклу державного фінансування (чим тривалішим є такий цикл, тим більшою автономією володіє заклад вищої освіти; основні варіанти – 1 рік або більше 1 року); - тип державного фінансування (можливі варіанти: постатейне фінансування; надання загальної суми без будь-яких обмежень щодо статей її розподілу; загальна сума розподілена за категоріями витрат без можливості їх зміни); - можливість брати позики (не надається такої можливості; позику можна брати, але тільки в межах граничного відсотку 	<ul style="list-style-type: none"> - державне фінансування має прив'язку зроблено до Державного бюджету на відповідний рік (ч. 3 ст. 71); - тип державного фінансування великою мірою залежить від статусу закладу вищої освіти. Найбільшим автономними за цим критерієм можуть вважатися виші зі статусом національного або дослідницького (ч. 3 ст. 29, ч. 5 ст. 30); - Закон України «Про вищу освіту» надає закладам вищої освіти можливість брати банківські кредити (п. 9 ч. 3 ст. 70), державні та комунальні виші можуть мати не тільки казначейський

<p>і/або за погодженням з держорганом і/або тільки в певних банках);</p> <ul style="list-style-type: none"> - можливість збереження надлишку (університети можуть: не мати такої можливості; зберігати без будь-яких обмежень; зберігати тільки в межах певного відсотку або за погодженням із держорганом; залишати профіцит, але напрями його використання визначає держорган); - можливість володіння будівлями (університет: не має права володіти будівлями; може володіти будівлями і продавати їх; може продавати будівлі тільки за попереднім погодженням з держорганом; може володіти, але не може продавати будівлі); - плата за навчання для національних / європейських студентів на рівні бакалавра, магістра, в докторантурі; - плата за навчання студентів, які не є членами ЄС, на рівні бакалавра, магістра, доктора (для всіх рівнів можливі варіанти: університет самостійно встановлює вартість навчання; вартість навчання встановлюється за погодженням із держорганом; держорган визначає верхню межу плати; держорган встановлює плату за навчання; плати за навчання немає). 	<p>рахунок, але звичайний поточний і/або депозитний рахунки (тільки в державних банках);</p> <ul style="list-style-type: none"> - можливість збереження профіциту – Закон гарантує державним і комунальним вишам: по-перше, що кошти, отримані як плата за навчання або за надання освітніх послуг, не можуть бути вилучені в дохід державного або місцевих бюджетів; по-друге, можливість розпоряджатися цими та іншими власними надходженнями. Щодо приватних закладів вищої освіти діють загальні положення цивільного права, які захищають право приватної власності; - питання про можливість розпорядження власними будівлями та іншим майном є предметом регулювання Закону тільки щодо державних і комунальних закладів вищої освіти. - можливості встановлення плати за навчання для державних і комунальних закладів є обмеженими (ст. 73 Закону передбачено перелік платних освітніх та інших послуг, що можуть надаватися державними і комунальними закладами вищої освіти, затверджується Кабінетом Міністрів України).
---	---

Рівень розвитку фінансової автономії університетів в Україні є доволі низьким. За даними Світового банку, Україна інвестує в освіту близько 0,73 % від валового внутрішнього продукту, що значно менше, ніж розвинені країни Європи та світу. У розвинених країнах близько 72,8 % коштів університети отримують від державного фінансування на національному й регіональному рівнях, що забезпечує їх тривалий і стабільний розвиток. Інші 30 % фінансування університети отримують із таких джерел: плата за навчання (9,1 %), комерціалізація власних розробок (6,5 %), благодійні внески (4,5 %), надання платних послуг (4,1 %), міжнародні гранти (3,0 %). В Україні, окрім державного фінансування, основний прибуток отримується через плату за навчання. Водночас надходження із джерел комерціалізації наукових розробок є вкрай низьким, а тому потребує налагодження взаємодії між університетом і бізнесом [12].

Кадрова автономія – це здатність університету вільно вирішувати питання, пов'язані з управління людськими ресурсами, включаючи прийом на роботу, зарплату, звільнення та просування по службі. Щоб конкурувати у глобальному середовищі вищої освіти, університети повинні мати можливість наймати кваліфіковані академічні та адміністративні кадри без зовнішнього втручання. Кадрову автономію оцінюють за восьми індикаторами.

Таблица 4

Порівняльна таблиця показників (індикаторів) кадрової автономії

Європейські країни [11]	Україна
<ul style="list-style-type: none"> - порядок прийому на роботу старших наукових співробітників; - порядок прийому на роботу керівних працівників (університет: вільно набирає співробітників; має отримувати погодження з боку держоргану для прийняття на роботу окремих або всіх категорій співробітників; крім того, оцінці підлягає також встановлення державою загальної кількості викладачів або відсутність відповідного обмеження); - зарплата старших наукових співробітників; старшого адміністративного університет: є вільним у визначенні розміру зарплати; є обмеженим розміром загального фонду оплати праці; існує в умовах, коли зарплатні рівні встановлено для кожної категорії співробітників, або коли зарплата встановлюється держорганом для деяких або для всіх категорій співробітників); - звільнення старшого наукового співробітника; старшого адміністративного персоналу (можливі такі варіанти правового регулювання: спеціальні законодавчі вимоги відсутні (застосовуються загальні положення трудового законодавства); окремі категорії співробітників звільняються в порядку, передбаченому для держслужбовців; наявні інші спеціальні положення щодо звільнення); - процедури підвищення старших наукових співробітників; старшого адміністративного персоналу (університет може вільно встановлювати процедуру підвищення; підвищення є можливим лише за наявності вільної посади вищого рівня; підвищення відбувається в порядку, встановленому відповідним державним органом; підвищення потребує затвердження державним органом) 	<ul style="list-style-type: none"> - право приймати на роботу педагогічних, наукових, науково-педагогічних та інших працівників передбачено п. 4 ч. 2 ст. 32 Закону. Правом здійснювати перерозподіл нормативу чисельності осіб, які навчаються, на одну посаду науково-педагогічного працівника наділені тільки національні університети (п. 3 ч. 3 ст. 29). Дослідницьким університетам гарантовано право самостійно встановлювати такі нормативи (п. 7 ч. 5 ст. 30). За вищими без статусу національного або дослідницького такі права не визнано. - в питаннях оплати праці автономні повноваження закладів вищої освіти представлені можливістю встановлювати доплати за рахунок власних надходжень (ч. 2 ст. 59). Керівник закладу вищої освіти відповідно до законодавства, статуту та колективного договору визначає порядок, встановлює розміри доплат, премій, матеріальної допомоги педагогічних, науково-педагогічних та інших працівників. Розмір доплат за науковий ступінь доктора філософії та доктора наук, вчене звання доцента і старшого дослідника або професора – імперативна норма Закону; - щодо звільнення працівників застосовуються загальні норми трудового законодавства; - ще один момент, який характеризує ступінь кадрової автономії вітчизняних вишів – вчене звання професора, доцента, старшого дослідника присвоює вчена рада закладу вищої освіти (вчена рада структурного підрозділу). Рішення відповідних вчених рад затверджує атестаційна колегія центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки у порядку, встановленому КМ України

Кадрова автономія, відповідно до Закону про вищу освіту, випереджає рівень розвитку інших видів університетської економії. Поряд із цим у реальному житті політичні, урядові та громадські структури українського суспільства активно включаються в підбір кадрового персоналу. Розвиток

університету в напрямі досягнення кадрової економії має полягати в наданні виключного права університету самостійно, без погодження з міністерством призначити працівників на всі посади, зокрема ректора й проректорів. Також доцільним було б надання науково-педагогічним працівникам статусу державного службовця, призначення заробітних плат і доплат за додаткові досягнення (наукові ступені й учені звання) відповідно до власного бюджету університету, фіксації розміру плати за навчання для вітчизняних і іноземних студентів. Необхідне повне залучення провідних зарубіжних учених до викладання дисциплін, а також поступове переведення викладання дисциплін іноземною мовою для іноземних студентів, а також українських магістрів і бакалаврів за їх бажанням [12].

Академічна автономія – це здатність університету вирішувати різноманітні наукові питання, такі як вступ студентів, академічний зміст, забезпечення якості освіти, впровадження дипломних програм та мови навчання. Можливість приймати рішення щодо загальної кількості студентів та встановлювати критерії вступу є фундаментальними аспектами інституційної автономії. Академічна автономія включає 12 індикаторів.

Таблиця 5

Порівняльна таблиця показників (індикаторів) академічної автономії

Європейські країни [11]	Україна
<ul style="list-style-type: none"> - загальна кількість студентів (варіанти: університет вільно визначає загальну кількість студентів; виші узгоджують її із держорганом; університет визначає кількість контрактних місць, держава – кількість бюджетного замовлення; держава визначає кількість місць; прийом студентів є вільним); - процедури прийому на рівні бакалавра, магістра (вільно визначається університетом; визначається спільно з держорганом; визначається держорганом); - запровадження програм на рівні бакалавра, магістра, доктора (університет запроваджує програми без попереднього погодження з держорганом; всі або окремі програми мають бути погоджені, щоб бути фінансованими з держбюджету); - тривалість програми навчання(університет встановлює самостійно; тривалість встановлюється за погодженням з держорганом; тривалість встановлюється держорганом); - мова навчання на рівні бакалавра, магістра (тільки державна; університети можуть обирати мову 	<ul style="list-style-type: none"> - держава визначає кількість держзамовлення; - прийом на навчання здійснюється на конкурсній основі відповідно до Умов прийому на навчання до закладів вищої освіти, затверджених центральним органом виконавчої влади в сфері освіти і науки; - заклади вищої освіти можуть запроваджувати акредитовані і неакредитовані освітні програми (ч. 6 ст. 7 Закону України «Про вищу освіту»); - заклади вищої освіти на підставі освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми за кожною спеціальністю розробляють навчальний план, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, форми проведення занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю; - ст. 48 Закону передбачає, що мовою викладання у закладах вищої освіти є державна мова. Перелік іноземних мов, якими здійснюється викладання навчальних дисциплін, визначається

<p>навчання за всіма або тільки за окремим програмам; кількість програм з вільним вибором мови навчання обмежена держорганом; введення програми іноземною мовою можливе лише за умови її викладання державною мовою також; програми іноземною не отримують бюджетного фінансування);</p> <ul style="list-style-type: none"> - вибір механізмів забезпечення якості освіти (критерій зводиться до оцінки того, є чи немає в університету можливість вільно обирати відповідний механізм оцінки якості навчання); - підбір постачальників послуг із забезпечення якості (університети більшості країн не можуть вибирати агентство з якості); - - можливість розробки змісту навчальних програм (більшість університетів можуть вільно розробляти зміст навчальних програм; в деяких – органи влади вказують певний зміст академічних курсів). 	<p>закладом вищої освіти;</p> <ul style="list-style-type: none"> - - щодо забезпечення якості навчання, то Законом передбачено створення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, серед повноважень якого формування вимог до системи забезпечення якості вищої освіти, аналіз якості освітньої діяльності закладів вищої освіти, проведення ліцензійної експертизи, формування критеріїв оцінки якості освітньої діяльності, у тому числі наукових здобутків, закладів вищої освіти України, за якими можуть визначатися рейтинги вишів України, акредитація незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти тощо (ст. 18). Стандарти освітньої діяльності розробляються та затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки за погодженням з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (ст. 9).
---	--

Академічна автономія передбачає підвищення якості освіти, яку надає університет. Наближення освітньо-кваліфікаційних рівнів до європейських стандартів (бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук), з одного боку, розширює мобільність вітчизняних студентів і вчених у світі, а з другого – додає плутанини в науковій ступені вітчизняних учених. Незрозумілою є доцільність заміни назви наукового ступеня кандидата наук на доктора філософії, адже все одно залишається вищий ступінь – доктор наук, який не має аналогів у світі, окрім пострадянського освітнього простору. З огляду на те, що представництво національних академій, вимоги до створення спеціалізованих вчених рад, надання статусу науково-дослідного університету апелюють до наукового ступеня саме доктора наук, а не доктора філософії, подвійність наукових ступенів в Україні збережеться на тривалій період [12].

Порівняння індикаторів оцінювання автономії закладів вищої освіти довело існування суттєвих розбіжностей, які обумовлені, насамперед, популістським, формалізованим підходом до реформування вищої освіти в Україні, недостатнім розумінням самої суті академічної автономії та академічних свобод.

В основі пропонуваного нами механізму формування автономії закладів вищої освіті лежить демократичний концепт, що базується на загальноприйнятих світових освітніх принципах та передбачає тісний взаємозв'язок між університетами, студентами та стейкхолдерами (рис. 1).

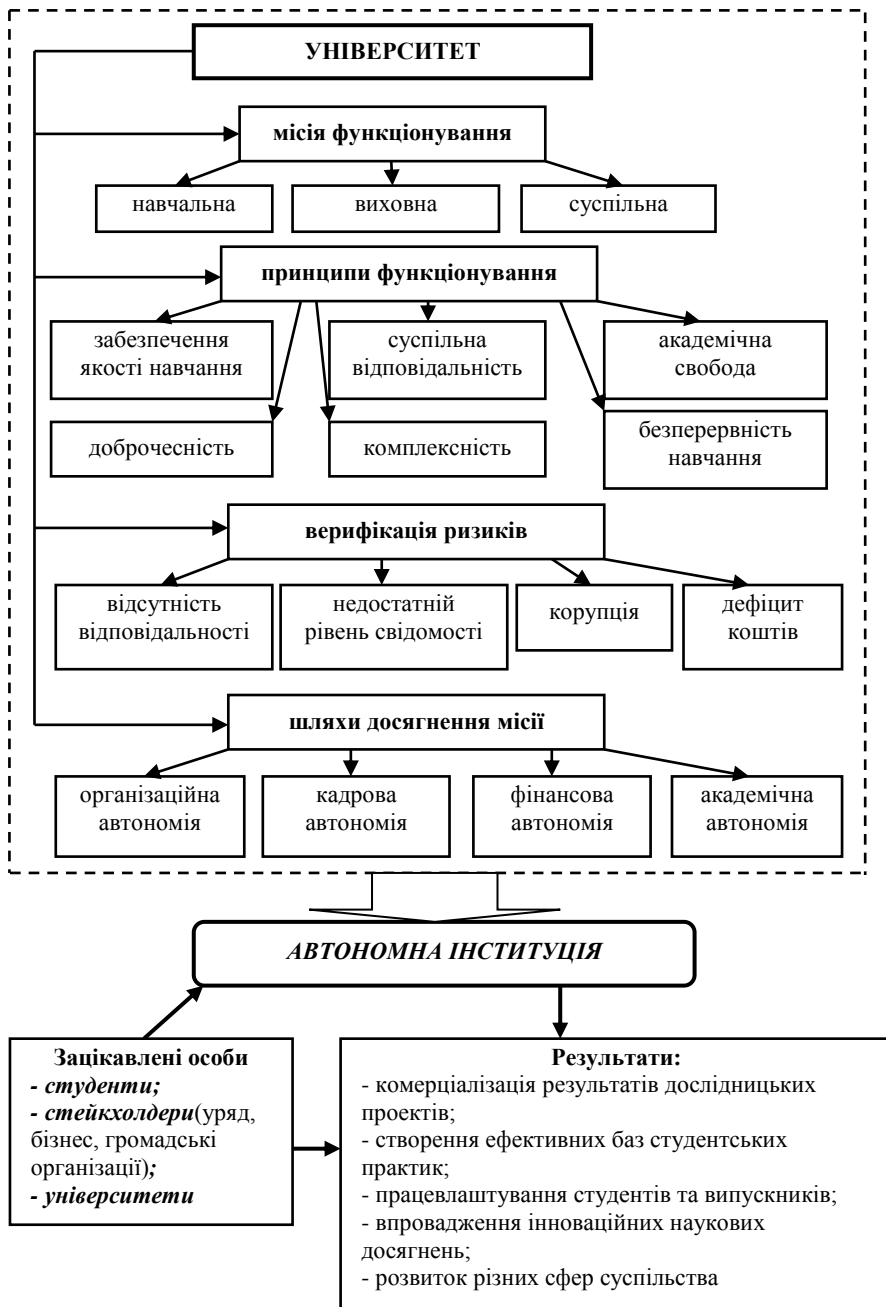

Рис. 1. Механізм формування автономії університетів

Таким чином, автономію університетів необхідно формувати з урахуванням поглибленої інтеграції університетів з економікою, ринком праці і процесами розвитку суспільства та держави, що сприятиме демократизації освіти, підвищенню конкурентоспроможності національних університетів і залученню до управління освітою ініціативних науковців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Felt U. University autonomy in Europe: Changing paradigms in higher education policy / В. Conraths, К. Edwards, U. Felt, G. Shenton (Eds.), *Managing University Autonomy*. Bologna: Bononia Universit Press, 2003. P. 471.
2. Велика хартія університетів (*Magna Charta Universitatum*). URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. К.: Генеза, 2004. 736 с.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
5. Словарь-справочник по педагогике / под. общ. ред. П. И. Пидкасистого. М.: ТЦ Сфера, 2004. 448 с.
6. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б. М. Бим-Бад. М.: Большая Российская энциклопедия, 2003. 528 с.
7. Хартія університетів України: академічні свободи, університетська автономія та освіта: Міжнар. конф. «Ольвійський форум – 2009» (Ялта, 11–15 черв. 2009 р.). Освіта України. 2009. С. 5.
8. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
9. Богачевська І. В. Автономізація університетів як складова реформи вищої освіти в Україні. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/895/>
10. Автономія університетів України: аналіз і план дій. URL: <http://www.euroosvita.net/prog/data/attach/4519/athena-analysis-and-roadmap-for-ukraine-ukr.pdf>
11. *University Autonomy in Europe*. URL: <https://www.university-autonomy.eu/>
12. Засєкіна Л. В. Академічна, кадрова, організаційна і фінансова автономія як траєкторія розвитку вітчизняних університетів. с. 41-52. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4562/Zasyekina_Akademichna_kadrova.pdf